

Oddaja Oder, 2. 3. 2021

Pismo mojemu igralcu

Izmenjava občutenj in misli o gledališču v času zaprtih gledališč

(Manja Žugman)

Ja, res je, da smo prav ljubitelji odrske umetnosti med epidemijo koronavirusa pogrešali prav ta del svojega življenja, ko nam nekako ni bilo dano obiskati gledališča in si napojiti dušo in telo. Zato pozdravljam idejo portala SiGledal, da prvič v dvestoletni zgodovini slovenskega gledališča gledalci javno pišejo, pišemo igralkam in igralcem. A ker je bilo in je res ob pomisleku nanje zgolj enega nadvse težko izbrati, sem svoje verze namenila vsem, ki s svojo igro vnašajo barve v naša življenja in nam razgrinjajo neke nove svetove.

vedno znova se odpravljam na pot
v svoji samoti nisem v dobri koži
zato izstopim iz svoje hiše
za seboj zaprem vrata
in se odpravim drugam
pobegnem tja
stopim v neznano
prisluškujem utripu življenja
zaslišim tiho ječanje drugega
zaslišim glasno veselje tretjega
dovzetna sem za skrivnosti sveta
ki me obdaja, ki jih slutim
na razglednico napišem pesem
polna darov znova pogledam vase
in se vrnem v svojo hišo
odslej razumem Paula Ricoeura
da najkrajša pot do sebe vodi preko drugega

Res je bilo nadvse lepo biti del te pisemske zgodbe in res hvala za povabilo.

(Petra Tanko)

Kot smo slišali v pričevanju Manje Žugman, so na portalu SiGledal, slovenskem gledališkem portalu, minulo jesen, ko so gledališča zaradi epidemioloških razlogov zaprla vrata pred publiko, zasnovali rubriko Pismo mojemu igralcu. In tej se bomo posvetili v današnji oddaji. Prebrali bomo nekaj pisem in se pogovarjali s Tamaro Matevc, ustanoviteljico te rubrike in urednico spletnega portala SiGledal. Tamara Matevc, lepo pozdravljeni.

(Tamara Matevc)

Živjo, dober dan.

(Petra Tanko)

Dober dan. Torej spodbudili ste pisma mojemu igralcu. Od kod zamisel?

(Tamara Matevc)

Ja, v bistvu je bilo tako, da v jeseni, ko so gledališča že drugič v letu 2020 pravzaprav bila primorana zapreti svoja vrata zaradi ukrepov za zaježitev epidemije koronavirusa, se mi je nenadoma pojavilo

vprašanje, kako se pravzaprav v tem času počuti igralec. In to je bilo eno vprašanje, ki se mi je skozi nekako vračalo in vračalo, in potem ko sem pogledala nekako, kaj je vsebina tega vprašanja, sem videla, da v bistvu se sprašujem potem, kako se zdaj, ko ni stika z gledalcem, počuti nekdo, ki vsak večer recimo stoji na odru in komunicira z nekom, ki pa recimo ne stoji na odru, se pravi s publiko. Kako se počuti nekdo, za katerega je pravzaprav gledalec ves začetni in končni smisel njegovega dela. Se pravi nekdo, ki svoj talent nekomu razdaja in mu odpira neke nove pokrajine, neke nove perspektive, neke nove lepote, skratka ima eno tako pravzaprav zelo pomembno poslanstvo in zdaj ga ne more živeti, realizirati, uresničevati in tako naprej. Se mi je to zdelo tako zelo zelo hudo nekako in zdelo bi se mi nekako patetično, da bi spraševala recimo igralce ojoj, kako se pa vi počutite v tej situaciji, ubogi, ubogi, ker ni bilo tako mišljeno vse skupaj. In tudi bom to kar v tej fazi recimo že povedala, ne vem, kako bi na to vprašanje hotel odgovoriti nekdo, ki si je recimo v tej situaciji recimo moral omisliti plan b, se pravi nekdo, ki recimo ni zaposlen v javnem zavodu. A zdaj ga bom pa jaz spraševala, kako se počuti, on pa itak nima časa odgovoriti, zato ker mora leteti v restavracijo delat, ker pač si je moral poiskati druge projekte. Potem sem rekla okej, mogoče je to čas, ko lahko na rampo nekako stopi gledalec in pove, kaj je za njega pravzaprav gledališče, kako pa on čuti to odsotnost igralca, kaj mu sploh je igralec pravzaprav. Zdi se mi, da je ta čas prekinitve mogoče čas, ko lahko pač na rampo stopijo gledalci in povejo, kaj je njim gledališče, kaj je njim igralec. Najprej sem ko sodelovanju povabila sodelavke SiGledal, sem jih prosila, če bi na primer napisale pismo svojemu igralcu, ker nisem vedela, kako bo to sploh šlo, se bo to prijelo ali ne, a bo kak odziv. To se mi zdi nekako nikoli ne moreš čisto točno vedeti. In potem so sodelavke portala SiGledal napisale pisma svojim igralcem in so povabile svoje prijatelje, naj tudi napišejo pismo svojim igralcem. Potem so ti prijatelji povabili svoje znance in tako je nekako akcija začela teči in je stekla.

Pismo moji igralki Nataši Matjašec Rošker

Goethe je dejal: "Kjer so živa bitja, tam je atmosfera, tam se diha. To je temeljna zahteva življenja." Enako bi lahko rekli za gledališče, z vsakim ogledom predstave so bila moja pljuča polna svežega zraka, prepojenega z novimi spoznanji o umetnosti, o sebi, o drugih, o svetu okoli mene.

V času zaprtih gledališč posnetki predstav in gledanje filmov ter serij niso dovolj – ogleda ne zaključiš s tistim občutkom, ki ti ne da miru še nekaj dni, z občutkom, zaradi katerega ne moreš spati in zaradi katerega se razvijaš kot oseba. Gledališče je energija, ki seva z odra in se dotakne prav vsakega člana občinstva, je nevidna nit, ki se pleče med vsemi udeleženci, je stik z realnostjo in hkrati pobeg, ki ga sedaj, morda celo bolj kot kdaj prej, potrebujemo.

Prav to energijo, ki me vsakič znova prevzame, skozi raznolike like izžareva igralka Nataša Matjašec Rošker. Prvič sem jo začutila ob ogledu filma Babica gre na jug, ki je eden izmed prvih filmov, ki sem jih kdaj videla, in prvi slovenski film, ki je v meni prebudil ljubezen do Slovenije in slovenskega jezika. Navdušila me je v predstavi Medeja, z istoimensko vlogo, čutila sem njeno bolečino, čeprav je nisem razumela. Ob njeni upodobitvi Sophie von Essenbeck v Somraku bogov me je obdal občutek strahu, žalosti, jeze ... Prav to je čar gledališča. Kot gledalko me je najbolj zaznamovala monodrama Brezmadežna, kjer Nataša Matjašec Rošker oder, čeprav je na njem sama, zapolni s svojo prezenco in čutnostjo. Prav zaradi te predstave sem gledališče vzljubila še bolj, čeprav nisem vedela, da je to sploh mogoče. Rada bi se ji zahvalila in ji poklonila to pismo, se ji zahvalila za vse like, ki jih je odigrala, in za vse, ki jih še bo ... da lahko gledališče z vsako predstavo ljubim bolj.

Neža Pogorevc

Pismo ustvarjalcem predstave Seansa Bulgakov

Ali natančneje Matiji Solcetu, Tomášu Žižki, Tjaši Bertancelj, Benjaminu Zajcu, Branetu Solcetu, Kristjanu Vidnerju, Gregorju Gobcu, Ani Duši, Gašperju Malnarju, Mihi Arhu in Filipu Šebšajeviču.

Seansa Bulgakov je bila po skoraj štirimesečni karanteni prva in na žalost edina predstava, ki sem si jo utegnila ogledati (že drugič). Prvič sem jo videla kot zaključni del Vražjega triptiha v Tunelu Lutkovnega gledališča. Že takrat me je predstava močno očarala. Je namreč odlična mešanica humorja, drame, zmede, napetosti in zelo zanimive zgodbe, skozi katero nas trije igralci popeljejo z domiselnim prepletanjem songov, lutk, igre in pripovedovanja. Ko sem po predolgem obdobju brez gledališča videla, da bo ponovno uprizorjena julija na odprtem odru na muzejski ploščadi, sem jo z veseljem gledala še enkrat. Občutek pa je bil še toliko bolj poseben, ker me je predstava končno spet popeljala v neko normalnost, počutila sem se, kot da je za trenutek vse spet običajno, okoli mene so sedeli ljudje in bila sem v »gledališču«, ki je bilo pred karanteno eno od mojih najljubših dejavnosti. Zato je to pismo predvsem zahvala vsem ustvarjalcem, ki so nam tudi v malce težjih časih poskusili približati gledališče, vsem, ki so igrali na zunanjih odrih s kopico motenj, vsem, ki so igrali pred na pol praznimi dvoranami, in vsem, ki so predstave objavljali na spletu. Hvala, ker ste meni in mnogim polepšali to zmedeno leto, in hvala, ker se trudite kljub skoraj nemogočim okoliščinam.

Ronja Matijevec Jerman

Pismo gledališču

Od vedno mi je bilo gledališče ena fina reč, ne vem pa, če bi tole pismo lahko pisala le eni osebi. Predstave sem vedno dojemala kot osupljiv rezultat mnogih umetnikov: režiserjev, igralcev, dramaturgov, scenografov, glasbenikov, vizažistov, kostumografov, lučkarjev, koreografov in še koga. Vsem tem ljudem bi rada sporočila, da opravljajo res super delo, ki ga izjemno cenim. Rada imam občutek, ki ga dobiš, ko se ugasnejo luči, zdi se ti, da sta za uro in pol na svetu le ti in oder. Ko si po koncu predstave oblečeš plašč in pomisliš, da je to razlog, zakaj živimo: da pomislimo na stvari iz druge perspektive, dvomimo v naša prepričanja in odkrivamo povsem nove svetove. Svetove, ki jih ne bi nikdar odkrili, če ne bi bilo umetnosti, ki nas skorajda prisili, da se za trenutek ustavimo, o stvareh bolj razmislimo in jih opazujemo z drugačnega zornega kota. Rada imam občutek, ki ga dobiš, ko stopiš pozno zvečer ob koncu predstave na hladno, tiho ulico in še kar razmišljaš o predstavi. Razmišljaš, ali so za kostumi skrita sporočila, ukvarjaš se s tem, ali je zgodba morda imela drugačen pomen. Pa občutek, ko se naslednje jutro pogovarjaš z nekom, ki je tudi videl predstavo, in iščeta skupne točke, si izmenjujeta mnenja. Ob tem trenutku se zaveš, kako si majhen in kako zapleten je ta svet. Po nekaj dneh spet nadaljuješ svoje zaposleno življenje, vendar ti za vedno ostanejo te prečudovito nenavadne gledališke izkušnje.

Iza Napotnik

(Tamara Matevc)

In izkazalo se recimo, da gledalci zelo dobro razumejo, da je tukaj igralec pravzaprav na nek način mišljen kot metafora, se pravi pismo mojemu igralcu ne pomeni samo pismo igralcu, ampak pomeni pismo neki bom rekla celici gledališča. Takoj se je recimo pokazalo, kako nam je vsem jasno, kaj je bistvo gledališča v 21. stoletju ali pa kaj je še zmeraj bistvo gledališča v 21. stoletju. Kako vsi vemo, da je to pač živo telo, nek živ organizem, nek skupek nekih pozirajočih celic, in tako so gledalci pisali igralcem, gledališkim ustvarjalcem, gledališkim hišam, abonmaju, hostesam, hostesnikom, recimo pomočnici organizatorjev, čistilki, najemnici internega bifeja in tako naprej. Ker vse to je tisto telo gledališko, ki nekako utripa, seveda pa je ti na prvem mestu še zmeraj igralec. In bilo je veliko enih takih zanimivih presenečenj, tudi ko se je recimo igralec postavil v vlogo gledalca in je pisal pismo svoji kolegici igralki. Zaradi tega ker saj v končni fazi je tudi igralec najprej gledalec samega sebe in potem je gledalec recimo svojih kolegov soigralcev, in potem je tudi gledalec gledalca v dvorani, skratka ta preplet, ki se je zgodil, je bil tako, se mi zdi, res osupljiv in je pravzaprav izbruhnil, da je pač bistvo v tem živem skupnem utripu, ki se dogaja v nekem skupnem prostoru, v nekem skupnem času. Včasih rečemo gledališka predstava nastane v nekem vmesnem prostoru med igralcem in gledalcem.

Ja, ampak nastaja tudi v tem vmesnem ... recimo, vsak gledalec ima svojo zgodbo tega, kar se dogaja na odru, ampak na to zgodbo ne vpliva samo igralec, ampak tudi njegov sogledalec, z vsemi temi zvoki, ki jih dela ob njem, ki jih ne dela ob njem, z načinom svojega smeha, s tem, kako smrči zraven njega, kako odvijata bombonček, kako pozabi ugasnit mobilni telefon pred predstavo ali pa kako zadržuje dih.

(Petra Tanko)

Kar sem tudi sama razbrala iz teh pisem, je kolektivnost, ki ste jo že zdaj nagovorili pravzaprav. Sogledalec, tudi če gre samo za prisotnost teles v prostoru, mislim, da je tudi na tej točki rubrika ali ta akcija recimo, ki ima nek začasen rok trajanja, verjetno imela svoj začetek in enkrat bo tudi najbrž konec, ko se bomo končno usedli v dvorane. Prav na tej točki mislim, da je izjemno zanimiva in tudi izjemno prodorna v tem smislu, ker lahko občutimo, kako nam ta kolektivnost, ta sogledalec, ta, ki sedi pred nami, ob nas v dvorani ali pa v neki tretji vrsti za nami, kako nam tudi to manjka.

(Tamara Matevc)

Ja, zdi se mi recimo, da je skozi ta pisma gledalcev zanimivo opazovati ali premišljevali, kako sploh nastaja ta gledalčev doživljanje, kako se začne na primer že v nekem trenutku daleč pred predstavo, recimo ko se gledalec odloči, da bo šel pogledat eno predstavo, ko mogoče prebere gledališki list ali pa mogoče prebere celo tekst ali pa samo pogleda zasedbo in reče aha, spet igra ta pa ta, in je že v tem filingu, kako me bo pa danes zvečer presenetil. Točno ta mogoče igralec, ki ga zasleduje, odkar se je pojavil recimo na sceni. Poleg tega tudi vsi ti majhni obredi, rituali, ko se recimo s prijatelje dobiš ne vem na kavi pred začetkom predstave. To so neke stvari, ki te pripravljajo na začetek neke te zgodbe. In na to tvojo pripravo, ki je lahko ful obširna ali pa čisto recimo majhna, se potem naloži zgodba, ki jo ti v gledališču tisti večer doživiš, in se naloži točno na tvojo specifikko, in zato je drugačna od zgodbe sogledalca, hkrati pa vpliva tudi tvoj sogledalec nanjo.

Pismo lučkarjem

To pismo bi rad posvetil poklicu, ki sta ga čas in situacija, v kateri se nahajamo, popolnoma odrezala od operativnosti. Govorim o poklicu svetlobnega tehnika, ki v gledališču skrbi za vizualno atmosfero. Dandanes smo vsi cepljeni na vizualije, ko nas na vsakem koraku bombardirajo z nepreštvim številom podob, ob tem pa spregledujemo njihove avtorje in namene. Večinoma gre v življenju za interesno vplivanje podob, za škodljiv vpliv. V gledališču pa je ravno nasprotno. Tudi tu avtorji, svetlobni tehniki, niso izpostavljeni ali tako znani kot glavni igralci, čeprav opravijo enega od najpomembnejših deležev predstave. S svetlobnimi učinki gledalca postavijo v središče dogajanja. Osvetlitev v predstavi danes zahteva mnogo veščin in znanj, ki na prvi pogled niso tako samoumevna. Poleg tehničnega obvladovanja mešalne mize in preostalih svetlobnih pripomočkov je "lučkar" nemalokrat glavni snovalec scenografije. Nedvomno spadajo svetlobni tehniki v skupino najbolj ogroženih ta hip, še zlasti "svobodnjaki", pa naj omenim dva: Jaka Šimenca in Janka Ovna. To pismo je namenjeno vama.

Domen Bertoncej

prostor naseljen s tišino
v katerem se pod visokim stropom
zbirajo otroške sanje in pričakovanja
še bolj od igre namenjene drugim
je pomembna igra ki jo igraš sebi
so pomembne besede ki jih izgovarjaš
verjeti v napisano je podobno odraščanju
nekomu moraš popolnoma zaupati

da želi le najboljše zate
preslišati moraš grla ki jih sili na kašelj
vse brneče telefone in šumeče robce
spregledati vse dvomljive obraze
v tistem trenutku si sam s sabo
in hkrati sam pred celim svetom
takšen je tvoj način spopadanja z življenjem
na takšen način se učiš potrpljenja
in prepoznavati žalost
z lepimi besedami dajati slovo
zagrinjati zaveso pred neznanci
ki jih z odprtim objemom sprejemaš v dom
tudi ti se v minevanju časa
podobno kot oni
učiš biti hvaležen za pomlad

(Petra Tanko)

Zdaj se pripravlja na izid knjiga. Kakšen je vaš uredniški izbor?

(Tamara Matevc)

Ja, knjiga nosi naslov 100 pisem mojemu igralcu. Naslov je zelo konkreten, ker knjiga prinaša točno sto pisem. Je pa tudi metaforičen, v bistvu podarja ta poklon gledalca igralcu, to hvaležnost gledalca igralcu za vse načine, na kakršne je bil dotaknjen, preden so se gledališča recimo zaprla. Objavljena bodo vsa pisma, ki so bila objavljena na spletnem portalu slovenskega gledališča v letu 2020 in jih je točno sto. Zdi se mi, da je knjiga vseeno drugačen medij kot splet, skratka drugačen nosilec vsebine, ki ga beremo drugače kot spletne objave, ki vseeno nekako bolj hitro zdrsnejo v pozabo ali pa na stran, in zdi se mi, da je enostavno doživljaj gledalca tako dragocen, da si zasluži biti nekako zabeležen tudi v knjigi. Knjiga bo izšla marca v samo založbi Novega Zato. In v bistvu bo izšla ob svetovnem dnevu gledališča.

(Petra Tanko)

27. marca.

(Tamara Matevc)

Tako.

(Petra Tanko)

Ima pa rubrika Pismo mojemu igralcu tudi eno hčerinsko rubriko, ki ima pa naslov Zapisi iz brloga.

(Tamara Matevc)

V bistvu gre tukaj za prvi odgovor na tisto moje vprašanje, ki se mi je postavilo, kako se v tem času počuti igralec. Vseeno je bil prvi korak, da smo povabili gledalca, da pove, kaj želi povedati igralcu, ampak dejansko pa tukaj zdaj igralci pripovedujejo, kako se počutijo v tem času, ko nimajo stika z gledalcem. Rubrika je nekako odziv igralcev na pisma gledalcev, in ta odziv je do nas prihajal na tri načine. Eden je šel mimo nas direktno gledalcu na primer, drugi odziv je bil, da so se igralci zahvalili portalu SiGledal za ta pisma, tretji odziv je bil pa, da so se odzvali z zapisom v rubriki Zapisi iz brloga

(Petra Tanko)

Zapisom iz brloga se bomo posvetili v prihodnji oddaji. Njim nekoliko sorodno pa je pismo, s katerim sklepamo današnjo. Ljubezensko pismo publiku, ki ga bomo slišali, je nastalo v rubriki Pismo mojemu igralcu.

Ljuba publika,

naše stvaritve brez tebe niso žive.

Ožarjaš in osmišljaš naše delo. Zaradi tebe nam po žilah teče adrenalin. Ko vstopaš v prostor in se srečamo iz oči v oči, se nam tresejo kolena. Kot da bi vsakič znova doživeli ljubezen na prvi pogled. Med nami ni razlike. Vse se dogaja skupaj s tabo. Brez tebe bi vsak gib obtičal na odru kot tona cementa, vsaka beseda bi izzvenela v prazno kot zvok sredi ničesar, vsaka kaplja potu bi se vkopala v tla kot kanec dežja v puščavi Atakama. Brez odboja, brez odmeva, brez donenja, brez odziva. Vsak nasmeh, privzdignjena obrv, zdolgočasen pogled, ogorčen izraz na tvojem obrazu nas vodi, da hodimo po robu in preizkušamo svoje in tvoje meje. Pogrešamo te. A naj ti povemo, da dvorane niso prazne. V njih se kalijo nova doživetja. Gnetemo oder, se predstavljamo na tribune, grejemo sedišča, masiramo svoja telesa, misli in duha. Ko bo čas, da se s tabo znova srečamo, bomo pripravljani. Ogreti, voljni, željni, da se združimo v opoju tvoje prisotnosti. Zasvojila si nas, veš, draga publika. Hočemo tvoja imena na seznamu rezervacij, tvoja telesa, ki se na blagajni borijo za zadnje vstopnice, tvoje razočarane poglede ob napisu razprodano, tvoje gnetenje v dvorani, tvoj boj za najboljši sedež, tvoj protestni odhod, ko ti kaj ni prav, tvoje vmesne vzklike, ko te kaj navduši, tvoj aplavz na koncu, tvoj zvok "čri-čri-čri", ko ti ni jasno, kaj si doživela. Želimo si tvojih toplih objemov, sladkih poljubov, zmedenih misli, kritičnih klofut, vroče krvi, dvignjenih plafonov in vseh drobcev izdihnutih aerosolov v gorečih debatah po skupnem doživetju. Hrepenimo po utripanju skupaj s tabo, ljuba publika.

Kmalu na snidenje,

Sara Horžen

(Petra Tanko)

Poslušali ste Oder, oddajo o sočasnem gledališču. O spletni rubriki Pismo mojemu igralcu, ki od jeseni nastaja in se razvija na portalu slovenskega gledališča SiGledal, sva se pogovarjali s Tamaro Matevc, urednico portala. Prihodnji teden se bomo posvetili hčerinski rubriki Zapisi iz brloga, v kateri gledališki ustvarjalci delijo zapise o času, ki ga ob zaprtih gledališčih skupaj živimo.

Gledališče je energija, ki seva z odra in se dotakne prav vsakega člana občinstva. Je nevidna nit, ki se plete med vsemu udeleženci, je stik z realnostjo in hkrati pobeg, ki ga sedaj morda celo bolj kot kdajkoli prej potrebujemo, je zapisala Neža Pogorevc. Strinjam se.

Pisma mojemu igralcu so brali Barbara Zupan, Aleksander Golja in Sara Horžen. Svojo pesem igralkam in igralcem je prebrala Anja Gmovšek. Do prihodnjega tedna vas lepo pozdravlja tonska mojstrica Mirta Berlan in urednica oddaje Petra Tanko.